

NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA
MİLLİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI MUZEYİ

ISSN 2522-4808 (Print)
ISSN 2702-0034 (Online)

RİSALƏ

Elmi araşdırmalar jurnalı

№ 2 (29)

Bakı – “Elm və təhsil” – 2025

**Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi
Elmi Şurasının 14 noyabr 2025-ci il tarixli (protokol № 11)
qərarı ilə çap olunur**

Baş redaktor:

**Rafael Hüseynov,
akademik**

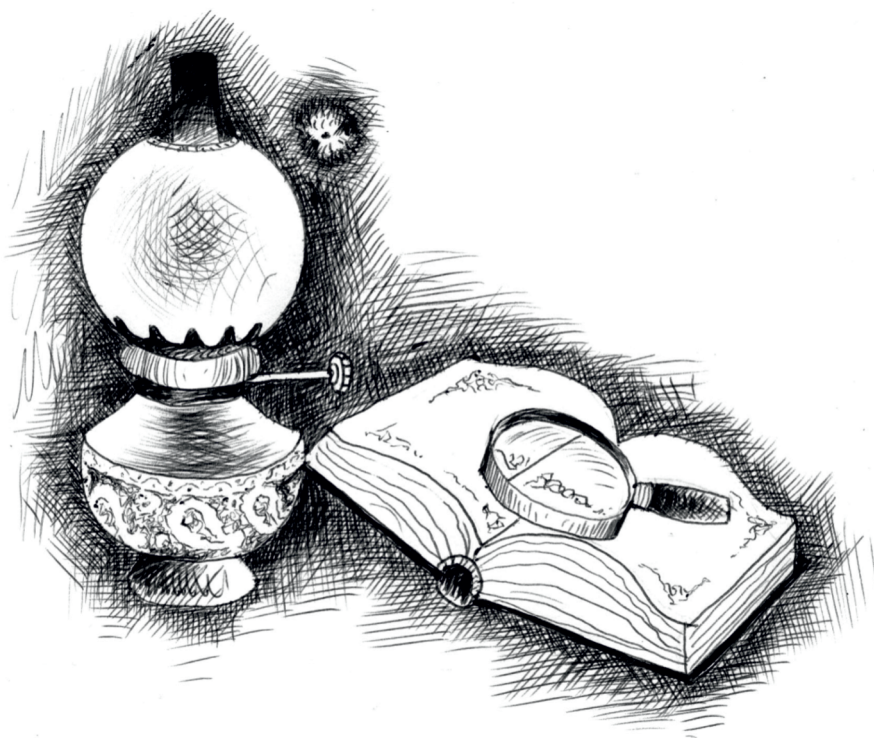
Redaksiya heyəti:

**Kamil Allahyarov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Xatirə Bəşirli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Şəfəq Əlibəyli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Aida Qasımova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Tofiq Məlikli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Rəhilə Qeybullayeva, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Slavyan Universiteti, Azərbaycan
Mehdi Kazımov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan
Ali Yavuz Akpınar, professor, doktor, Boğaziçi Universiteti, Türkiyə
Hasan Cavadi, professor, doktor, Kaliforniya Universiteti, ABŞ
Firuza Melvil, doktor, Kembric Universiteti, Böyük Britaniya
Özgen Felek, professor, doktor, Yel Universiteti, ABŞ
Campiero Bellinceri, doktor, Venesiya Ka Foskari Universiteti, İtaliya
Mbaye Lo, professor, doktor, Dyuk Universiteti, ABŞ
Hendrik Boesoten, professor, doktor, Maynz Universiteti, Almaniya
Nataliya Çalisova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Rusiya Dövlət Humanitar Universiteti, Rusiya Federasiyası
Gulbahor Aşurova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Alişir Navai adına Daşkənd Dövlət Özbək Dili və Ədəbiyyatı Universiteti, Özbəkistan
Şodimaxammad Sufiyev, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Tacikistan Respublikası Elmlər Akademiyası, Tacikistan
Zemfira Səfərova, akademik, AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutu, Azərbaycan
Cəfər Qiyasi, AMEA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan
Məryəm Əlizadə, sənətsünəşliq doktoru, professor,
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Azərbaycan
Marko Realini, professor, doktor, İtaliya Milli Tədqiqat Şurası, İtaliya**

**Risalə. Elmi araşdırmalar jurnalı. № 2 (29)
Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2025, 136 s.**

Orta əsrlərdə müsəlman Şərqiində yaradılan elmi əsərlər “risalə” adlanırdı. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin klassik ənənəyə riayətlə “Risalə” adlandırılmış, ədəbiyyatşünaslıq və mədəniyyətşünaslıq problemlərinin elmi araşdırmalarından ibarət məqalələr toplusu ildə iki dəfə (yaz və payız) nəşr edilir. Bu elmi araşdırmalar jurnalı məzmunu etibarlı ilə filologiya (Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbi təhlil və tənqid, folklorşünaslıq, mətnşünaslıq) və sənətsünəşliq (muzeyşünaslıq) sahələri üzrə məqalələri əhatə edir. "Risalə" elmi araşdırmalar jurnalı filologiya və sənətsünəşliq elm sahələri üzrə Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi dövrü elmi nəşrlər siyahısındadır. 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin "Mətbu nəşrlərin reyestri"nə daxil edilmişdir (Reyestr № 4216). Eyni zamanda, "Risalə" elmi araşdırmalar jurnalı 05 aprel 2018-ci ildən EBSCO beynəlxalq elektron məlumat bazasına daxil edilmişdir (Müqavilə № 46516).

Oxuyacaqlarınız

RİSALƏ

Elmi araşdırmalar jurnalı

№2.2025(29)

Mündəricat

KLASSİK İRS: TARİXİ VƏ NƏZƏRİ PROBLEMLƏRİ

HÜSEYNOV Rafael.

Şərqsünas Böyükağa Hüseynovun elmi və ədəbi irsi

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.021

KƏRİMOVA Leyla.

Ədalət anlayışı Nizami Gəncəvinin poetik dünyagörüşündə

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.025

NARİMANOVA Chinara.

Nasimi through Gibb's eyes: the transmission of hurufi mysticism to the west

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.029

YENİ VƏ MÜASİR DÖVRDƏ ƏDƏBİ-MƏDƏNİ PROSES

ABİDQIZI Göyərçin.

Cənubi Azərbaycandan gələn mühacirlərin Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında yeri

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.032

HÜSEYNOVA Aytən.

“Məktəb” jurnalının Azərbaycan elmi-pedaqoji fikrində və maarifçilik tarixində rolu (1911-1920)

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.035

HÜSEYNOVA Məleykə.

Naşide Gökbudakın “Fəraye” romanında ekotənqid

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.039

QƏHRƏMANOVA Ulduz.

Bədii əsərlərdəki süjet problemi ədəbiyyatşünaslıq müstəvisində

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.043

TARİXİ-MƏDƏNİ ABİDƏLƏRİN QORUNMASI VƏ TƏDQIQI. MUZEYŞÜNASLIQ

ƏLİYEVƏ Zənfira.

Tofiq Bakıxanov yaradıcılığından səhifələr

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.047

İBRAHİMLİ Nigar.

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin müasir ekspozisiya

ərtibatı və muzeylərarası inteqrasiya

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.051

SADİQOVA Rəhilə.

Qarabağ mədəni irsinin hüquqi və elmi müstəvidə mühafizəsi: Nizami muzeyinin konseptual rolu

doi.org/10.30546/2702-0034.2025.2.29.058

UOT: 069.7

Nigar İBRAHİMLİ

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi

nigar.ibrahimli.91@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-3646-2779

NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA MİLLİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI MUZEYİNİN MÜASİR EKSPOZİSİYA TƏRTİBATI VƏ MUZEYLƏRARASI İNTEQRASIYA

Açar sözlər: Nizami muzeyi, muzeyşünaslıq, ekspozisiya, ədəbiyyat, incəsənət

Keywords: Nizami museum, museology, exposition, literature, art

Ключевые слова: музей Низами, музееведение, экспозиция, литература, искусство

Giriş. Muzey arxivləri cəmiyyətin mədəni, tarixi və intellektual irsinin qorunmasında mühüm rol oynayır. Onlar bir millətin keçmişini əks etdirən qiymətli sənədlərin, artefaktların və qeydlərin qorunması və nümayiş etdirilməsində xüsusi xidmət göstərir. Bu arxivlər gələcək nəsillərin tarix, mədəniyyət və incəsənət haqqında anlayışlarını genişləndirəcək ilkin mənbələrə çıxışı təmin edir. Orijinal əlyazmaları, nadir kitabları, məktubları, fotoşəkilləri və müxtəlif artefaktları qorumaqla muzey arxivləri keçmişlə əlaqə yaradır, tarixçilərə, tədqiqatçılara və geniş ictimaiyyətə onların irsi ilə dərinlən məşğul olmağa imkan verir.

Qeyri-maddi mədəni irsin qorunmasında arxivlər müasir dövrdə itirilə biləcək ənənələri, dilləri və adətləri fakt və dəlillərlə özündə cəmləşdirir. Diqqətli konservasiya və sənədləşdirmə səyləri ilə muzey arxivləri mədəni kimliyin bu elementlərinin unudulmamasını, əksinə, qeyd olunmasını və nəsil-dən-nəslə ötürülməsini təmin edir.

Getdikcə qloballaşan dünyada muzeylərarası inteqrasiya mədəni mübadiləni təşviq etmək və təhsil imkanlarını artırmaq üçün həyati bir mexanizm kimi meydana gəldi. Bu əməkdaşlıq yanaşması muzeylərə coğrafi sərhədləri aşmağa, resursları paylaşmağa və tamaşaçılar üçün daha zəngin təcrübələr yaratmağa imkan verdi.

Elə bir muzey yoxdur ki, eksponatı hərtərəfli izah etmək üçün lazım olan bütün artefaktlara və sənədlərə sahib olsun. Muzeylərarası əməkdaşlıq institutlara öz resurslarını birləşdirməyə imkan verməklə daha geniş çeşiddə materiallara çıxışı təmin edir.

Muzeylərarası əməkdaşlıq sərğinin dizaynı, konservasiyası və onun ekspozisiya tərtibatı ilə bağlı ən yaxşı təcrübələrin və innovativ yanaşmaların paylaşılmasını təmin edir. Muzeylər yeni texnika və texnologiyalardan istifadə edərək bilik mübadiləsinin təkcə muzey daxilində deyil, ölkə miqyasında təkmilləşməsinə şərait yaradır. Muzeylərarası inteqrasiya qlobal mədəni irsin təbliği və onun qorunmasında da mühüm rol oynayır. Əməkdaşlıq edən muzeylər müxtəlif mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsini və bütün dünyada mədəni sərəvətlərin qorunmasının vacibliyini vurğulayır.

Nizami muzeyinin müasir ekspozisiyası, onun tərtibində muzey arxivlərinin rolu. AMEA Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi yarandığı gündən bəri xalqımızın mənəviyyatını zənginləşdirmiş və onun mədəni inkişaf tarixini

ziyərətçilərinə tanıtmışdır. Muzey hər bir xalqın tarixini və müasir mədəniyyətini özündə əks etdirən güzgüdür.

Nizami muzeyinin arxivində Azərbaycan ədəbiyyatının və mədəniyyətinin təkamülünü əks etdirən qiymətli materiallardan ibarət geniş kolleksiya saxlanılır. Muzeyin qədim əlyazma kolleksiyası müxtəlif dövrlərdə Azərbaycan şair və yazıçılarının ədəbi əsərləri haqqında məlumatları əks etdirir. Bu əlyazmalar diqqətlə qorunur və nümayiş etdirilir ki, ziyarətçilər ədəbiyyat xadimlərinin orijinal mətnləri ilə tanış olsunlar.

Arxivlərdə Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif istiqamətlərinə işıq salan çoxlu tarixi sənədlər, o cümlədən, məktublar, gündəliklər və rəsmi qeydlər vardır. Bu sənədlər Azərbaycan müəlliflərinin həyat və yaradıcılıq proseslərinə, eləcə də onların yazdıqları ictimai-siyasi kontekstlərə nəzər salmaq imkanı verir. Muzeyin arxivində heykəltəraşlıq, rəsm və tətbiqi sənət nümunələri də var. Bu əşyalar muzeyin estetik cazibəsini artırmaqla yanaşı, sərgilənən ədəbi əsərlər üçün daha geniş mədəni kontekst yaradır. Audio-vizual materiallar, o cümlədən, şeir səsləndirmələri, müəlliflərlə müsahibələr və s. eksponatlar burada qorunur. Bu materiallar Azərbaycanın ədəbi irsini yaşatmaqla ziyarətçi təcrübəsini də zənginləşdirir.

AMEA-nın müxbir üzvü, professor Rafael Hüseynov qeyd edir: *"Orta əsrlərdən XX əsrə qədər yazılmış təzkirələrin, ədəbi və tarixi mənbələrin məlumatlarına əsasən hesablanmışdır ki, ən qədim dövrlərdən XXI əsrə qədər Azərbaycanın dörd minə yaxın şair və nasiri olmuş, fəxr etdiyimiz ədəbi mirası onlar yaratmışlar"* [6, s.2]. Nizami muzeyi həm klassik, həm də müasir Azərbaycan ədəbiyyatının dünya mədəniyyəti tarixində öz imzasını qoyduğunu göstərir. Muzeyin yeni ekspozisiyası 30 zaldan ibarət olub, müasir muzeyşünaslıq tələblərinə cavab verir.

Bu zallarında N.Gəncəvi, X.Şirvani, M.Füzuli, İ.Nəsimi, Xətai, Vidadi, Vaqif, Q.Zakir, A.A.Bakıxanov, M.F.Axundov, M.Ə.Sabir, C.Məmmədquluzadə, Ə.Haqverdiyev, H.Cavid, S.Mümtaz, C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.İbrahimov, M.Cəlal kimi tanınmış şair və yazıçılara, ədəbiyyatşünaslara həsr olunmuş lövhələr, fotolar, rəsm əsərləri, sənədlər, əlyazmalar, kitablar, habelə bir sıra xatirə əşyaları toplanmışdır. Muzey ekspozisiya tərtibatına müvafiq bələdçilər nəşr etdirir ki, bu da ziyarətçilərə böyük köməklik göstərir.

Burada arxeoloji qazıntılar zamanı tapılan tarixi eksponatlar, Nizami Gəncəvinin məzarından tapılmış tirmə parça və təzkirələr, Şuşanın təməl daşını qoymuş Pənahəli xanın "Quran" ayələrilə bəzədilmiş "gülləbatmaz" köynəyi, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin dahi şəxsiyyətlərinin, şair və yazıçıların, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin xatirə əşyaları əyani salnamə kimi ziyarətçilərə təqdim edilir. Hər bir eksponat sənətkarın yaşayıb-yaratdığı dövrü əks etdirir və yazıcının yaradıcılığı haqqında faktlara söykənir.

Muzeydə nümayiş etdirilən eksponatlar tamaşaçı ilə sənətkar arasında əyani vasitəyə çevrilir. Bu eksponatlar sənətkarın yaradıcılıq dünyasını tamaşaçıya dərin ictimai, siyasi-fəlsəfi və bədii çalarları ilə təqdim edir. Muzeyin öyrədici missiyasını nəzərə alaraq, görkəmli klassiklərin portretləri və hikmətli sözləri küçəyə baxan vitrinlərdə yerləşdirilmişdir ki, bu da yoldan ötənləri ayaq saxlamağa və onları oxumağa çağırır.

Nadir eksponatlar sırasında orta əsr Azərbaycan şəhərlərinin ərazilərindəki arxeoloji qazıntılarda aşkarlanmış rəsmlə qablar, kaşılar, Nizami Gəncəvinin məzarından tapılmış tirmə parça, Azərbaycan klassiklərinin miniatürlü əlyazma

“Divan”ları, Nəsiminin türbəsindən götürülmüş bir ovuc torpaq, Füzulinin əl xətti, Şuşanın qurucusu Pənahəli xanın üstü “Quran” ayələrilə naxışlanmış köynəyi, Xurşidbanu Natəvanın əl işi olan zərif tikmələr, Aleksandr Dümanın ona hədiyyə etdiyi şahmat taxtasından qalmış fiqurlar, Mirzə Fətəli Axundovun əlyazmaları, kitabxanası, tarı, sazı, ev əşyaları, XIX əsrdə Təbrizdə toxunmuş “Dörd fəsil” xalçası, Əlimərdan bəy Topçubaşovun Parisdəki Sen-Klu məzarlığından gətirilmiş başdaşısı, Mirzə Cəlilin kamançası, “Molla Nəsrəddin” jurnalının redaksiyasındakı divar saati və daha nələrle burada tanış olmaq mümkündür. Firidun bəy Köçərli, Nəriman Nərimanov, Salman Mümtaz, Süleyman Sani Axundov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevə məxsus qələmlər, yazı ləvazimatı, əlyazmaları, məktubları, Mikayıl Müşfiqin tarı, Cəfər Cabbarlının patefonu, Hüseyn Cavidin eynəyi, Yusif Vəzir Cəmən-zəminlinin xatirə albomu, Əliağa Vahidin son siqareti, Abdulla Şaiqin, Səməd Vurğunun, Rəsul Rzanın, Nigar Rəfibəylinin, Ənvər Məmmədخانlının, Mir Cəlalin, Mehdi Hüseynin, Xəlil Rzanın, Məmməd Arazın, Bəxtiyar Vahabzadənin və bir çox görkəmli ədəbiyyat nümayəndələrinin xatirələrini yaşadan əşyalar var [11].

Muzeyin zallarından biri repressiya qurbanlarına həsr edilib. Muzeyin divarlarını orta əsr Azərbaycan rəssamlarının, xüsusən Sultan Məhəmməd məktəbinə aid miniatürçülərin doğurduqları əsərlərlə yanaşı, görkəmli boyakarlar Sadiq Şərifzadə, Rüstəm Mustafayev, Əzim Əzimzadə, Səttar Bəhlulzadə, Mikayıl Abdullayev, Böyükağa Mirzəzadə, Maral Rəhmanzadə, Nəcəfqulu, Elmira Şaxtaxtinskaya, Tahir Salahov, Toğrul Nərimanbəyovun əl işləri olan, ədəbiyyat salnaməmizi əks etdirən tablolar bəzəyir. Azərbaycanın tanınmış tişə ustaları Fuad Əbdürrəhmanov, İbrahim Zeynalov, Cəlal Qaryağdı, Ömər Eldarov, Tokay Məmmədov, Elcan Şamilov, Münəvvər Rzayeva, Qorxmaz Sücəddinov, Akif Əsgərov və digərlərinin yaratdıqları büst və heykəllər muzeyin zallarına ayrı bir əzəmət gətirir. Muzeydə bir çox ədəbiyyat və sənət xadimlərimizin xatirə fondları tədqiqatçı alimlər üçün də geniş imkanlar açır. Zallarda quraşdırılmış monitorlarda tamaşaçılar ədəbiyyat tarixinə müstəqil şəkildə audio-vizual səyahətlərə çıxmaq fürsətinə malikdirlər [11].

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi son dövrlərdə mühüm inkişaf yolu keçərək özünü Azərbaycanın mühüm mədəniyyət və təhsil müəssisəsi kimi sübut etmişdir. Muzeydə müasir standartlara cavab verən geniş təmir və yenidənqurma işləri görülmüşdür. Sərgi salonlarının sayı 23-dən 30-a qədər artırılaraq daha geniş çeşiddə artefakt və eksponatların nümayişi üçün imkanlar yaratmışdır. Təmir işləri tarixi əşyaların qorunması və təqdim edilməsi üçün ən müasir texnologiyaları özündə birləşdirir, onların qlobal auditoriya üçün əlçatan olmasını təmin edir. Muzeyin sərgilərini daha maarifləndirici etmək üçün ekspozisiya tərtibatı yenidən təşkil olunmuşdur. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin konkret mövzu və dövrlərinə həsr olunmuş yeni monoqrafik bölmələr yaradılmışdır. Bu bölmələr ayrı-ayrı yazıçı və şairlərin həyat və yaradıcılığına dərinləndirici nəzər salmaq, onların Azərbaycan və dünya ədəbiyyatına verdiyi töhfələri nümayiş etdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Muzeyin eksponatlarına müasir texnologiyalar inteqrasiya olunmuş, interaktiv displeylər, rəqəmsal arxivlər və multimedia materialları ziyarətçilərin marağını cəlb etməklə yanaşı, Azərbaycan ədəbiyyatının zəngin tarixini daha əlçatan edir. Tarixi dövrləri və ədəbi səhnələri canlandırmaq üçün virtual reallıq alətlərindən də istifadə olunur.

Muzey tələbələrə, tədqiqatçılara və geniş ictimaiyyətə yönəlmiş müxtəlif proqramlarla öz maarifləndirmə işini genişləndirmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinə daha dərindən nəzər salmaq üçün mütəmadi olaraq seminarlar, mühazirələr və bələdçi turlar təşkil olunur ki, bu proqramlar müxtəlif yaş qrupları və təhsil səviyyələri üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq muzeyin ekspozisiya zalları əsasında ayrı-ayrı süjetlər şəklində videoekskursiyalar hazırlanmışdır ki, bu da vətəndaşların istənilən zaman onlayn şəkildə ekspozisiya zallarını gəzməsini təmin edir.

Muzeydə tədbirlər, sərgilər və digər mədəniyyət müəssisələri ilə əməkdaşlıq edərək ədəbi məclislər, yubileylər, kitab təqdimatları, səyyar sərgilər və mədəniyyət günləri kimi xüsusi tədbirlər keçirilir. Bu tədbirlər həm yerli sakinləri, həm də turistləri cəlb edir, Azərbaycan ədəbiyyatını və mədəniyyətini daha dərindən dərk etməyə və qiymətləndirməyə kömək edir.

Nizami muzeyi beynəlxalq sərgilərdə, konfranslarda və mədəni mübadilələrdə iştirak etməklə qlobal əhatə dairəsini illər ərzində kifayət qədər genişləndirmişdir. Xarici muzeylər və mədəniyyət müəssisələri ilə əməkdaşlıq Azərbaycan ədəbiyyatının və mədəniyyətinin dünya miqyasında təbliğinə kömək edir. Muzeyin xaricdəki fəaliyyəti də Azərbaycanın ədəbi töhfələrinin beynəlxalq aləmdə daha çox tanınmasına xidmət edir.

Muzeyin direktoru akademik Rafael Hüseynovun təşəbbüsü ilə 2004-2009-cu illərdə Nizami muzeyinin füsunkar binası əsaslı təmir və bərpa edilmişdir. 2004-cü il dekabrın 30-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Nizami muzeyinə səfərindən sonra 2005-ci ilin yayında hazırlanmış layihə əsasında muzey binasının təmirinə başlanılmışdır. Divarları artıq çatladığından real uçmaq təhlükəsi ilə üzləşən muzeyin binasını möhkəmləndirmək üçün eni və dərinliyi 3 metr olan möhkəm bünövrə qoyulmuşdur. Binanın bütün ornamentləri bərpa olunmuşdur. Döşəmə sahəsi 4.500 kvadratmetr olan mozaika parketlə örtülmüşdür. Bütün qapı-pəncərələr daha möhkəm taxtadan yeniləri ilə əvəz olunub. Binanın dam örtüyü də tam yenilənib. Dam örtüyünə 2.700 kvadratmetr müasir metal-keramika üzlük vurulub. Muzeydən kənar da pilləkənlər, həyət qranit və mərmər süpürgələrlə örtülmüşdür. Bina üçün ayrıca transformator və generator da qoyulmuşdur. Bina xüsusi havalandırma sistemi ilə təchiz edilmişdir [17]. Bununla yanaşı, muzeydəki bütün abidələr və rəsm əsərləri bərpa olunmuşdur. Yeni ekspozisiyada 25 min eksponat yerləşdirilmişdir. Muzeydə üç dildə məlumat bazası yaradılmışdır. Bütün zallar muzeyə gələnlər üçün kompüter və monitorlarla təchiz edilmişdir. Binada daxili və xarici işıqlandırma sistemi, həmçinin, videomüşahidə sistemi quraşdırılmışdır. Beləliklə, muzey tamamilə dəyişdirilmiş və yeni həyat almışdır.

14.03.2009-cu il tarixində təmirdən sonra muzeyə qonaq gələn Prezident İlham Əliyev muzeylə bağlı sözlərini Muzeyin Şəhadətnamə kitabına belə qeyd etmişdir: “Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin təmirdən sonra yenidən fəaliyyətə başlaması Azərbaycan tarixində çox əlamətdar hadisədir. Muzeydə nümayiş etdirilən eksponatlar və sənət əsərləri Azərbaycan xalqının mədəniyyətinin zənginliyindən xəbər verir. Muzeyin bütün əməkdaşlarına uğurlar arzulayıram” [2, s.41].

Muzeylərarası inteqrasiya: Nizami muzeyinin digər milli muzeylərlə əlaqələri.
Muzeylərarası inteqrasiya Nizami muzeyinin Azərbaycan ədəbiyyatının hərtərəfli və dinamik ekspozisiyasını təqdim etmək üçün mühüm rol oynayır. Ötən illər ərzində

istər ölkə daxilində, istərsə də beynəlxalq səviyyədə digər muzeylərlə əməkdaşlıq və mübadilə yolu ilə Nizami muzeyi bir neçə əsas məqsədə nail olmuşdur:

- Ekspонатların verilməsi və mübadiləsi yolu ilə öz kolleksiyalarını genişləndirmişdir.
- Digər muzeylərlə əməkdaşlıq Nizami muzeyinə konservasiya, kurasiya və sərgi dizaynı da daxil olmaqla müxtəlif sahələrdə təcrübə əldə etməyə imkan vermişdir.
- Nizami muzeyi digər muzeylərlə birgə sərgi və tədbirlərdə iştirak edir, mədəni mübadilələri gücləndirir və Azərbaycan ədəbiyyatını beynəlxalq arenada tanıdır. Bu əməkdaşlıq səyləri nəinki daha geniş auditoriyanı cəlb edir, həm də muzeyin nüfuzunu artırır.

Muzeylərarası inteqrasiya Azərbaycan ədəbiyyatının elmi tədqiqinə töhfə verməklə birgə tədqiqat layihələri və nəşrləri asanlaşdırır. Birgə tədqiqat təşəbbüsləri muzeyin arxivlərini və sərgilərini zənginləşdirərək yeni fikirlər və perspektivləri üzə çıxarmağa kömək edir. Muzey arxivlərinin və muzeylərarası əməkdaşlığın inteqrasiyası Nizami muzeyindəki ekspozisiyaları əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Müxtəlif mənbələrdən olan kolleksiyaların inteqrasiyası sərgilərin hərtərəfli olmasını və ədəbi-mədəni mövzuların geniş spektrini əhatə etməsini təmin edir. Bu müxtəliflik ziyarətçi təcrübəsini zənginləşdirir və Azərbaycan ədəbiyyatını daha dərinə başa düşməyi təmin edir. Arxiv materiallarından istifadə və digər muzeylərin təcrübələrinin birləşdirilməsi sərgilərin maarifləndirici əhəmiyyətini artırır. Bu əməkdaşlıq sayəsində mümkün olan audio-vizual materialların və interaktiv elementlərin daxil edilməsi dinamik və cəlbedici nümayişlər yaradır.

Nizami Gəncəviyə aid ekspонатlar Azərbaycan mədəniyyətinə və ədəbiyyatına dəyər verməklə yanaşı, həm də Azərbaycanın ən ehtiramlı ədəbiyyat xadimlərindən birinin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat verən mühüm maarifləndirici mənbə rolunu oynayır. Bu ekspонатların çoxsaylı milli muzeylərdə olması Nizamiyə geniş heyranlığı və onun Azərbaycanın mədəni irsinə təsirini vurğulayır.

Nizami Gəncəvi adına Gəncə Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyinin əsas kolleksiyasında nümayiş etdirilən ekspонатlar arasında şairin məzarında aşkar edilmiş çiraqlar, onun portreti, portret xalçaları, yaradıcılığına həsr olunmuş illüstrativ materiallar yer alır. Muzeyin ən qiymətli ekspонатlarından biri də şairin Azərbaycanın tanınmış heykəltəraşı Fuad Əbdürrəhmanov tərəfindən yaradılmış büstüdür. Qəzənfər Xalıqov tərəfindən çəkilmiş Nizami Gəncəvi portretinin ikinci nüsxəsi (birinci nüsxə Nizami muzeyindədir) uzun illərdir muzeyin ekspozisiyasında nümayiş etdirilir. Gəncəli rəssam Faiq Abdullayevin çəkdiyi “Yeddi gözəl” silsiləsi də muzeyin qiymətli kolleksiyalarına daxildir [5, s.78].

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi bir sıra görkəmli muzeylərlə yanaşı, Tarix, İncəsənət və Xalça muzeyləri ilə də sıx əməkdaşlıq əlaqələri saxlayır. Bu əməkdaşlıqlar mədəni mübadilənin təşviqində, Azərbaycan mədəni irsinin qorunmasında və ziyarətçilər üçün ümumi muzey təcrübəsinin zənginləşdirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi ilə əməkdaşlıq Nizami muzeyinə tarixi konteksti öz ekspонатlarına inteqrasiya etməyə imkan verir, qeyd edilən ədəbi əsərlər və şəxsiyyətlər haqqında daha geniş anlayışı təmin edir. Muzeylər birgə sərgilər vasitəsilə tarixi hadisələrin və mədəni inkişafın Azərbaycan ədəbiyyatına necə təsir etdiyini vurğulayır. Bu əməkdaşlıq həm də arxiv materiallarının paylaşılmasını,

konfransların təşkilini və tarix və ədəbiyyat sahələrini birləşdirən tədqiqatların aparılmasını əhatə edir.

Milli İncəsənət Muzeyi ilə əlaqələrin yaradılması əsərlərin vizual təqdimatına özünəməxsus şəkildə bədiilik, estetiklik gətirir. Nizami muzeyi Azərbaycan ədəbiyyatından ilhamlanaraq çəkilən rəsmləri, heykəltəraşlıq və digər sənət əsərlərini nümayiş etdirmək üçün mütəmadi olaraq İncəsənət muzeyi ilə əməkdaşlıq edir. Belə ki, 2022-ci ildə Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinə həsr edilmiş "Tək inci" adlı sərginin açılması buna bariz nümunədir. Tədbirdə Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin direktoru akademik Rafael Hüseynov sərginin əhəmiyyətindən danışır. Bildirir ki, bu sərgi Prezident İlham Əliyevin "Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" müvafiq sərəncamına əsasən təşkil olunmuş tədbirlər planının tərkib hissəsidir. Sərginin ekspozisiyası, X.Natəvanın zəngin yaradıcılıq fəaliyyətinin hərtərəfli şaxələri, rəsm və bədii nümunələr olmaqla yanaşı, şairənin yaşadığı dövrü əks etdirən bədii-sənədli nümunələrlə zəngindir. Sözügedən sərgi 2022-2023-cü illər arasında ziyarətçilər üçün açıq qalmışdır [16].

Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi ilə əməkdaşlıq əlaqələri də xüsusi əhəmiyyətlidir, çünki xalçalar Azərbaycan mədəni irsinin həyati bir aspektidir. Nizami muzeyində qeyd olunan ədəbi əsərlərin çoxu Azərbaycan xalçalarında rast gəlinən mövzu və motivlərlə sıx bağlıdır. Birgə təşəbbüslərə məşhur ədəbi əsərlərdən səhnələri əks etdirən və görkəmli ədəbiyyat xadimləri ilə bağlı dövrlərdə və bölgələrdə toxunmuş xalçaların nümayişi buna nümunədir. Bu tərəfdaşlıq Azərbaycan mədəniyyətində ədəbiyyat və ənənəvi sənətkarlıq arasında dərin bağlılığı vurğulayır.

Azərbaycanın neçə-neçə şair, dramaturq, ictimai-siyasi xadimlərinə xalçalar həsr edən xalçaçı-rəssam Kamil Əliyev tərəvətli, şux rəngli naxışları ilə Füzuli lirikasının dərinliyini, Nəsimi dünyasını (1973), Nizami poeziyasının seyrini (1978) tamaşaçıya çatdırır. Sözügedən xalçalar bu gün Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyinin daimi ekspozisiyasında saxlanılır [4,13, s.1].

Lətif Kərimov tanınmış rəssamlarımız K.Kazımzadə, İ.Axundov və başqaları ilə birlikdə 1940-1941-ci illərdə dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin yubileyinə həsr edilmiş beş xalça hazırlamışdır. Bu xalçalarda şairin "Xəmsə"sinə daxil olan poemalardan götürülmüş epizodlar təsvir edilmişdir [9].

2011-ci ildə L.Kərimov adına Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyində dünya şöhrətli Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin 870 illiyinə həsr edilmiş "Xalçalarda Nizami dünyası" adlı sərginin açılışı oldu. Muzeyin direktoru Röya Tağıyeva tədbir haqqında məlumat verərək Nizami Gəncəvi irsinin zənginliyinin Azərbaycan xalçalarında da böyük ustalıqla əks etdirildiyini vurğuladı: "Sərginin özəlliyi Nizami dühasının xalq sənətkarlarının gözü ilə təqdim olunmasıdır", – deyərək, vurğulayıb [12].

YUNESKO-nun mənzil qərargahında Azərbaycan xalça sənəti üzrə IV Beynəlxalq Simpozium çərçivəsində L.Kərimovun 100 illik yubileyinə həsr olunmuş (Paris, 2007), İndira Qandi adına Milli Mədəniyyət Mərkəzində Nizami Gəncəvinin 870 illik (Nyu Dehli, 2012), 2022-ci ildə isə Sankt-Peterburq Dövlət Muzeyində isə 880 illik yubileyinə həsr olunmuş "Yeddi gözəl" sərgilərini də xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Xalçaçı-rəssam Afaq Kərimovanın 1997-ci ildə Nizami muzeyində, 2007-ci ildə isə İncəsənət muzeyində fərdi sərgiləri təşkil olunmuş, 2014-2015-ci illərdə Nizami Gəncəvinin yubileyi münasibətilə (Heydər Əliyev Fondunun sifarişi ilə) "Xəmsə" motivləri əsasında batik üslubunda işlənmiş 5 əsər YUNESKO xətti ilə Fransanın

Paris, Kann, Luvr, Reyms, Strasburq şəhərlərində sərgilənmiş, hazırda Parisdə Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin eksponatı kimi qalmaqdadır [14].

Muzeyin elmi-akademik və ədəbi nəşrləri. Nizami muzeyi həm də ədəbi araşdırmalar mərkəzidir. Müxtəlif elmi əsərlər, o cümlədən, “Risalə”, “Qaynaq”, “Şərq”, “Xəzinə” və “Məclis” adlı elmi-ədəbi jurnallar burada nəşr olunur. Bu nəşrlər Azərbaycan ədəbiyyatını və onun dünya ədəbiyyatına təsirini öyrənən alim və tədqiqatçılar üçün əvəzsiz vəsaitdir. Bundan başqa, muzeyin internet saytında həmin jurnallarla yanaşı, konfrans materialları da elektron formada saxlanılır.

“Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı. Nizami muzeyinin 2004-cü ildən bəri nəşr olunan jurnallarından biri olan “Risalə” elmi-tədqiqat jurnalında ədəbiyyatşünaslıq və muzeyşünaslıq sahələrini əhatə edən məqalələr dərc olunur. Jurnal ildə iki dəfə (yaz və payız) nəşr olunur və məzmun etibarlı ilə filologiya (Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbi təhlil və tənqid, mətnşünaslıq) və sənətşünaslıq (muzeyşünaslıq) sahələri üzrə məqalələri özündə ehtiva edir [18].

“Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı filologiya və sənətşünaslıq elm sahələri üzrə Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi dövrü elmi nəşrlər siyahısında olub, 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin “Mətbu nəşrlərin reyestri”nə, eyni zamanda, 05 aprel 2018-ci ildən EBSCO beynəlxalq elektron məlumat bazasına daxil edilmişdir [18].

Muzeyin mütəmadi nəşr etdirdiyi “Beşlik” (“Risalə” – Araşdırmalar toplusu, “Qaynaq” – Mənbələr toplusu, “Xəzinə” – Kataloqlar toplusu, “Məclis” – Mərasimlər toplusu) silsiləsindən olan toplulardan biri də “Şərq” tərcümələr toplusudur. Toplunun redaktoru akademik Rafael Hüseynovdur. “Şərq” tərcümə toplusunun günümüzə qədər səkkiz cildi çapdan çıxmışdır [20].

Nizami muzeyinin filialları. Bilik cəmiyyətinin formalaşmasında muzeylərin rolu təkcə onların turizmin inkişafında iştirakı ilə məhdudlaşmır. Cəmiyyətdə elmi-texniki biliklərin tətbiqi mexanizmləri əsaslı şəkildə dəyişir, başqa sözlə, elm, təhsil və istehsalın inteqrasiyası təmin edilir. 14 iyun 2016-cı il tarixdə qəbul edilmiş “Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu respublikada elmi fəaliyyətin təşkili, idarə edilməsi və inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsiplərini, elmin və elmi innovativ fəaliyyətin məqsədlərini, elmi fəaliyyət subyektlərinin hüquq və vəzifələri, elmin maliyyələşdirilməsi mexanizmləri, elmi nailiyyətlərin stimullaşdırılması və onların tətbiqinin təşkilati-hüquqi əsasları, habelə elmin siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni inkişafının təmin edilməsində aparıcı rolu və vəzifələrini müəyyən edir. Ölkənin inkişafı, vətəndaşların rifahının və intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsi, onların yeni biliklərə yiyələnməsi və s. elmin ictimai həyata inteqrasiyası, elmi nəticələrin şəffaflığı və əlçatanlığı, elm, təhsil, iqtisadiyyat və cəmiyyət münasibətlərində inteqrativ əlaqənin və dialektik vəhdətin təmin edilməsi, intellektual cəmiyyət və iqtisadiyyatın bilikləri əsasında formalaşma problemlərinin tədqiqi və digər sahələrdə muzeylərin böyük rolu vardır [1]. Çünki muzey əşyalarının toplanması, mühafizəsi, öyrənilməsi və nümayişi ilə yanaşı, muzey fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri də maarifləndirmədir.

İnformasiya axınının durmadan artdığı müasir dövrdə cəmiyyətin həqiqəti əks etdirən, anladığı dildə təqdim olunan informasiyaya böyük ehtiyacı var. Universitetlər və institutlarda aparılan tədqiqatlarla yanaşı, uzun illər cəmiyyətin təkamül təcrübəsi ilə bağlı materialları toplayan və nümayiş etdirən muzeylər bu məlumatların əvəzsiz mənbəyidir. Akademik müəssisələrdən fərqli olaraq, muzeylər geniş ictimaiyyət üçün

daha əlçatandır. Buna görə də muzeylərin təhsil sahəsində imkanları çoxşaxəlidir; bu mədəniyyət müəssisələri tarixi-mədəni irs obyektləri ilə mədəni kodları qəbul edən subyektlər, yəni ziyarətçilər arasında unikal vasitəçilərdir [7, s.3]. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən muzeylər bu və ya digər dərəcədə maarifləndirmə funksiyasını yerinə yetirir. Təbii ki, Azərbaycanın böyük muzeyləri bu sahə ilə daha çox məşğul olur. Onlar təkcə mədəniyyət məbədləri deyil, həm də respublikanın genişmiqyaslı tədqiqatların aparıldığı, mühüm elmi nəticələrin alındığı elmi müəssisələridir.

Nizami muzeyinin filialları muzeyin missiyasının əhatə dairəsinin genişləndirilməsində mühüm rol oynayır. Bu filiallar müxtəlif regionlara xidmət göstərmək üçün strateji mövqelərdə yerləşir və muzeyin əvəzsiz resurslarının və mədəni proqramlarının daha geniş auditoriya üçün əlçatan olmasını təmin edir. Onlar yerli əhali arasında Azərbaycan ədəbiyyatını və tarixini daha dərinə qiyətləndirməyi təşviq edərək, mədəni mübadilə, təhsil və ictimaiyyətin iştirakı üçün mühüm nöqtələr kimi çıxış edirlər.

Bu filiallardan biri Kürdəmirdə yerləşən Aran Regional Şöbəsidir. 2005-ci ilin dekabrında yarandığı gündən bu filial Şirvan rayonunda dövlətin mədəniyyət strategiyasının həyata keçirilməsində mühüm rol oynamışdır. Aran Regional Şöbəsi muzeyin ədəbi irsin təbliği və mədəni fəaliyyətlərdə ictimaiyyətin iştirakını təşviq etmək kimi məqsədlərini əks etdirən geniş spektrli mədəni və ictimai tədbirlər həyata keçirir. Sərgilər, ədəbi müzakirələr və maarifləndirici proqramlar təşkil etməklə filial yerli ictimaiyyətlə fəal əlaqə saxlayır, onlara öz ədəbi kökləri ilə əlaqə yaratmaq imkanları yaradır.

Ədəbi-bədii irsin öyrənilməsi, eyni zamanda, yubiley tədbirləri, elmi-praktik konfranslar vasitəsilə də şöbə tərəfindən həyata keçirilir. Ümummillə Lider H.Əliyevin anım günlərində mütəmadi olaraq Aran Şöbəsi Kürdəmir Rayon İcra Hakimiyyəti, YAP Rayon Təşkilatı ilə birlikdə H.Əliyev Muzeyində elmi-praktik konfranslar keçirir, şöbə əməkdaşları məruzələrlə çıxış edir. Fondun mühafizəçisi V.Hacıyevin “Heydər Əliyev vahid azərbaycançılıq ideyasının yaradıcısıdır” adlı məruzəsi rayon ictimaiyyəti tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmışdır [10].

Nizami muzeyinin filialları həm də elmi tədqiqat mərkəzləri kimi xidmət edir. Onlar tədqiqatçılara və alimlərə elmi işləri üçün vacib olan ilkin mənbələrə çıxışı təklif edən əlyazmaları, məktubları və digər tarixi sənədləri əhatə edən arxivlərə malikdir. Bu filiallar akademik əməkdaşlıqları asanlaşdırır və müxtəlif sahələrdən mütəxəssisləri bir araya gətirən konfranslar, seminarlar keçirir. Bu fəaliyyətlər vasitəsilə filiallar Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətsünaslığı üzrə davam edən diskursa öz töhfəsini verir, dinamik və canlı intellektual mühiti gücləndirir.

Bundan əlavə, filiallar regional mədəniyyət nümunələrinin və adət-ənənələrin qorunmasında və nümayiş etdirilməsində mühüm rol oynayır. Onlar öz regionlarının unikal mədəni irsini vurğulayan kolleksiyalar hazırlayır. Bu regional sərvətləri daha geniş milli irslə yanaşı təqdim etməklə, filiallar ölkənin mədəni müxtəlifliyinin daha əhatəli şəkildə təmsil olunmasını təmin edir. Bu yanaşma təkcə yerli ənənələri qoruyub saxlamır, həm də regional icmalar arasında qürur və identiklik hissini təbliğ edir.

1974-cü ildə Azərbaycana rəhbərlik edən Heydər Əliyevin təşəbbüsü və Azərbaycan EA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Mərdəkanda Dendrari bağında S.A.Yeseninin ev-muzeyinin yaradılması haqqında sərəncam imzalandı. 1975-ci il aprelin 1-də, şairin 80 illik yubileyi ərəfəsində (3 oktyabr, 1895) xatirə muzeyinin təntənəli açılışı oldu. Şairin ev-muzeyinin yerləşdiyi küçəyə də onun adı verildi. Bu

muzey Rusiya sərhədləri xaricində rus şairi S.A.Yeseninə həsr olunmuş yeganə xatirə muzeyi idi. 1999-cu ildən ev-muzeyi AMEA Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin tərkibinə daxil edildi. Akademik Rafael Hüseynovun təşəbbüsü ilə ev-muzeyi Sergey Yesenin adını daşıyan Rus-Azərbaycan Ədəbi Əlaqələri Mərkəzinə çevrildi. 2010-cu il yanvarın 5-dən fəaliyyətə başlamış Mərkəzin əsas məqsədi tamaşaçıları S.Yeseninin həyatı, yaradıcılığı və poetik irsi ilə tanış etmək, Rusiya–Azərbaycan ədəbi əlaqələrinə aid materialların toplanması və tədqiqini həyata keçirməkdən ibarətdir [19].

Azərbaycan–Rusiya ədəbi əlaqələrinin qolu hər iki ölkənin ədəbi irsinin təbliği və qorunub saxlanmasına yönəlmiş çoxsaylı təşəbbüslərə şərait yaradır. Bu filial Azərbaycan və Rusiyadan olan yazıçıları, şairləri, alimləri və oxucuları bir araya gətirərək ədəbi müzakirələr aparmaq üçün mədəni körpü rolunu oynayır. Filial birgə nəşrlər, ədəbi festivallar və tərcümə günləri kimi birgə layihələr vasitəsilə hər iki xalqın zəngin ədəbi ənənələrinin paylaşılmasını və qeyd olunmasını təmin edir.

1987-ci ildə Xurşidbanu Natəvanın Şuşadakı evində Nizami adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin Xurşidbanu Natəvan adına Qarabağ filialı fəaliyyətə başlamışdır.

1992-ci il may ayının 8-də Şuşa şəhəri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edildikdən sonra Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin Xurşidbanu Natəvan adına Qarabağ filialında toplanmış yüzlərlə nadir sənət incisi, rəsm əsərləri, xalçalar, miniatürlər, xatirə əşyaları, arxeologiya nümunələri işğalçılar tərəfindən dağıdılaraq qəsb edilmişdir [3, s.33-34].

Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində işğal edilmiş ərazilərdə dağıdılan, talan edilən mədəniyyət ocaqları, abidələr, tarixi-memarlıq nümunəsi olan tikililər, Azərbaycan xalqının Qarabağda saxtalaşdırmaya və mənimsənilməyə məruz qalan zəngin mədəni irsi ilə bağlı həqiqətlərin beynəlxalq səviyyədə ictimailəşdirilməsi məqsədilə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən “Qarabağ – mədəniyyətimizin beşiyi” adlı layihə həyata keçirilir [15]. Xurşidbanu Natəvanın Şuşa şəhərində yerləşən XVIII əsrə aid tarix-memarlıq abidəsi olan ev-muzeyi də layihədə yer alıb. Tarixən mövcud olmuş ədəbi mühitin, həmin bölgədən çıxmış söz ustalarının irsinin araşdırıldığı muzeydə işğaldan azad olunan Qarabağda ədəbi mədəni tədbirlərin, sərgilərin, görüşlərin keçirilməsi nəzərdə tutulur [8].

Nəticə. “Nizami muzeyinin müasir ekspozisiya tərtibatı və muzeylərarası inteqrasiya” adlı məqaləmizin yekunu olaraq qeyd edə bilərik ki, innovativ sərgilər və digər muzey və təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq vasitəsilə mədəni irsin qorunması və nümayiş etdirilməsində Nizami muzeyinin böyük rolu vardır. Muzeyin bu gün fəaliyyət göstərən internet saytı onun fondu qədər zəngin və ziyarətçilər üçün kifayət qədər əlçatandır. Burada tədbirlər, elanlar, xəbərlər bölmələri ilə yanaşı, muzeyin filialları, nəşrləri barədə də ətraflı məlumatlar hər gün yenilənir. Elmi nəşrlərin “pdf” nüsxələri saytda yer alır ki, bu da tədqiqatçı alimlərin, tələbələrin mənbələrlə işini asanlaşdırır. Nizami muzeyi inkişaf etdikcə onun sərgilərinin müasirləşdirilməsi və əməkdaşlıq məsələlərinin genişləndirilməsi onun həm yerli, həm də global səviyyədə əsas mədəniyyət institutlarından biri olaraq qalmasını təmin edəcək.

Əlaqə

E-mail: nigar.ibrahimli.91@mail.ru

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT:

1. “Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 14 iyun 2016-cı il. №271-VQ
2. Hüseynov R. Söz məbədi. Bakı, 2015
3. Xurşidbanu Natəvan (Xurşidbanu Natəvan Mehdiqulu xan qızı Cavanşir): bibliografiya / Tərt. ed. M.Vəliyeva, G.Quliyeva; elmi red. K.Tahirov; ön söz. müəl. P.Əlioğlu; red. X.Abbasova. Bakı, 2022, 256 s.
4. Qənbərova G. Azərbaycanın portret xalçalarının yaradılmasında xalçaçı rəssam Kamil Əliyevin rolu. Bakı, 2024
5. Melikova Qurbanova E. – Azərbaycan muzeylərində nizami irsi. Elm və İnnovativ Texnologiyalar Jurnalı, № 19, 2021. 75-93. DOI: 10.30546/2616-4418.19.2021.75
6. Minillərin sərvəti. Ədəbiyyat qəzeti. 2010, 12 noyabr, s.2
7. Роль музеев в образовании и развитии культурно-познавательного туризма: Аналитическая записка. /Авторы-составители: Марина Скирда, Катерина Чуева (Украина), Алексей Бойко, Борис Столяров, Софья Кудрявцева, Евгений Луняев (Россия), Алла Сташкевич (Беларусь). Координаторы проекта: Любава Морева (ЮНЕСКО), Ольга Баракаева (МФГС). Киев, 2012, 48 с.: ил., с.3
8. “Qarabağ – mədəniyyətimizin beşiyi”: Xurşidbanu Natəvanın ev-muzeyi - [AZƏRTAC \(azertag.az\)](http://AZƏRTAC.azertag.az).
9. [BAKU ART \(baku-art.com\)](http://BAKU ART (baku-art.com)).
10. [Əfzələddin Xaqani Şirvani adına aran regional filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Əfzələddin Xaqani Şirvani adına aran regional filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).
11. <https://www.anl.az/down/meqale/525/2011/aprel/171211.htm>
12. <https://www.medeniyyet.az/page/news/34825/Xalcalarda-Nizami-dunyasi.html?lang=az>
13. https://www.researchgate.net/publication/378077721_AZRBAYCANIN_PORTRET_XALCALARININ_YARADILMASINDA_XALCACI_RSSAM_KAMIL_LIYEVIN_ROLU
14. [Xəzər Universiteti \(khazar.org\)](http://Xəzər Universiteti (khazar.org)).
15. [Xurşidbanu Natəvan adına Qarabağ filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Xurşidbanu Natəvan adına Qarabağ filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).
16. [Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinə həsr edilmiş “Tək inci” adlı sərgi açılıb - Xəbərlər - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinə həsr edilmiş “Tək inci” adlı sərgi açılıb - Xəbərlər - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).
17. [Nizami adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyinin binası - Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti \(irs.gov.az\)](http://Nizami adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyinin binası - Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti (irs.gov.az))
18. [Risalə - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Risalə - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).
19. [Sergey Yesenin adına Azərbaycan-Rusiya ədəbi əlaqələr filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Sergey Yesenin adına Azərbaycan-Rusiya ədəbi əlaqələr filialı - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).
20. [Şərq - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi \(nizamimuseum.az\)](http://Şərq - Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi (nizamimuseum.az)).

Məqaləyə istinad: Nigar İbrahimli. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin müasir ekspozisiya tərtibatı və muzeylərarası inteqrasiya. Nömrə 2 (29), 2025. səh.111-122.
DOI.10.30546/2702-0034.2025.2.29.051

**CONTEMPORARY EXHIBITION ARRANGEMENT
AND INTERMUSEUM INTEGRATION OF NATIONAL
MUSEUM OF AZERBAIJAN LITERATURE NAMED
AFTER NIZAMI GANJAVI**

S u m m a r y

The article discusses modern approaches to exposition design and cooperation between the Nizami Museum and other museums. The author offers modern technology and innovative methods to optimize the presentation of Nizami Museum's exhibits and make them more accessible to the public. In addition, the article emphasizes the importance of inter-museum integration, which allows cooperation with other museums to exchange resources, scientific knowledge and collections. This cooperation not only enriches the exposition of the museum, but also paves the way for success in the field of cultural exchange and education.

According to the structure of the article, it consists of an introduction, four main sections, a conclusion and a list of references. The introductory part contains general information. The following sections highlight the role of the museum's archival books in its exposition design. The other section contains information about inter-museum integration and museums with which the Nizami Museum cooperates, and their expositions. In addition, the article provides information about the modern site of the museum, its departments, publications, and branches of the museum. In the article, the reader will get information about the modern development directions and future prospects of the Nizami museum.

Нигяр İБРАГІМЛІ

**ОРГАНИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ ВЫСТАВОК И
МЕЖМУЗЕЙНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
МУЗЕЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
ИМЕНИ НИЗАМИ ГЯНДЖАВИ**

Р е з ю м е

В статье рассматриваются современные подходы к оформлению экспозиции и сотрудничеству музея Низами с другими музеями. Автор предлагает современные технологии и инновационные методы, позволяющие оптимизировать презентацию экспонатов музея Низами и сделать их более доступными для публики. Кроме того, в статье подчеркивается важность межмузейной интеграции, которая позволяет сотрудничать с другими музеями для обмена ресурсами, научными знаниями и коллекциями. Такое сотрудничество не только обогащает экспозицию музея, но и открывает путь к успеху в сфере культурного обмена и образования.

По структуре статья состоит из введения, четырех основных разделов, заключения и списка использованной литературы. Вводная часть содержит общую информацию. В следующих разделах освещается роль архивных книг музея в оформлении его экспозиции. Другой раздел содержит информацию о

межмузейной интеграции и музеях, с которыми сотрудничает музей Низами, и их экспозициях. Кроме того, в статье представлена информация о современном сайте музея, его разделах, а также изданиях и филиалах музея. В статье читатель получит информацию о современных направлениях развития и дальнейших перспективах музея Низами.